

לענין המגביה מציאה לחברו

הרב נחום לאם
ראש הישיבה ונשיאה
ישיבת רבנו יצחק אלחנן

לענין המגביה מציאה לחברו*

משנה בבא מציעא (דף ט ע"ב) -- היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחבירו תנה לי, נטלה ואמר אני זכיתי בה - זכה בה. אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה - לא אמר כלום.

ובגמ' (דף י" ע"א) -- רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרויהו: המגביה מציאה לחבירו - לא קנה חבירו. מאי טעמא - הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים - לא קנה ... אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המגביה מציאה לחבירו - קנה חבירו, ואם תאמר משנתינו - דאמר תנה לי, ולא אמר זכה לי.

בראשונים יש חילוקי דעות בפירוש המחלוקת בין ר"נ ור"ח מחד ור' יוחנן מאידך.

רש"י (ד"ה לא קנה וד"ה ואם תאמר משנתנו) לומד שהיסוד של מחלוקת האמוראים הוא שליחות. ר' נחמן ור' חסדא אומרים שהמגביה מציאה לחברו לא קנה שלא נתמנה לשליח ע"י הבע"ח המלוה ולכן הוא בגדר תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ולא קנה. ורבי יוחנן אומר שכן קנה, שמדובר כשאמר הרוכב אל ההולך "זכה", ובזה מינהו לשליח, ואם אמנם אמר רק "תנה" אין זה נחשב כמינוי השליח ולא קנה.

---

* שיעור שהרצייתי כהקדמה לשנת לימודים בישיבתנו אלול תש"ס, ומוקדש לזכרו של אחד מחשובי בית מדרשנו, שהאיר עיני חכמים בתורה, ה"ה הרב יוסף וונפסקי זצ"ל.

הרב נחום לאם

ותוס' (ד"ה תופס) חולק על רש"י דמשמע מסוגיא בכתובות (דף פ"ד ע"ב) שיימר בר חשו הלווה מעות לאדם והלווה מת, ויימר מינה שליח לתפוס את חובו מספינה שהיתה לו להלווה, ושני אמוראים אמרו לו להשליח שלא קנה, דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אפילו אם עשאו לשליח. וזה נגד שיטת רש"י לגבי ר' נחמן ור' חסדא. ובתד"ה אמר רבי יוחנן מעיר תוס' שגם ר' יוחנן עצמו בכתובות שם סובר תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ותוס' מתרץ, דר"י מצמצם דינו זה למקום שאין מגו (דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה), ובמציאה הוי מגו שפיר, וכשאין מגו, אמנם לא קנה.

וביתר ביאור מחלוקת זו, נראה שלרש"י, ר"י אומר דכיון שאמר "זכה" הוי כמינוי לשליחות, וכיון ששלוחו של אדם כמותו, יש לו הרשות לתפוס בעד משלוחו הבע"ח. ור' נחמן ור' חסדא אומרים שאין הבדל מהותי כלל בין "זכה" ל"תנה", ומשנתנו אינה מזכירה כלל "זכה", ואם אמר "זכה" אינו כלל מינוי שליח, ולכן אין לו שום מעמד לתפוס מרשות הלווה הבע"ח לטובת המלווה שע"י זה הוא חב לאחרים שהלווה לו מעות. והלווה יכול לומר לו, לאו בעל דברים דידי את. ורק אם בפירוש מינהו הבע"ח לשליח יכול לתפוס בעדו. ולפי"ז מחלוקת אמוראים אלה היא אם כשאמר "זכה" נחשב או לא נחשב כמינוי שליח. אבל זה ברור שלרש"י כו"ע ס"ל ששליחות נותנת לו מעמד שיוכל לתפוס לבע"ח.

ותוס' יבאר את המחלוקת באופן אחר לגמרי. ר' נחמן ור' חסדא יאמרו שאפ' עשאו שליח לא קנה במקום שחב לאחרים שאין רשות למישהו אחר ואפ' שליח לקפח את זכות של המלווים האחרים, ורק הבע"ח עצמו יכול לעשות את זה. ור"י ס"ל שכשיש מגו אז קונה דאז אין להשתמש בכלל של תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים.

והנה צריכים להבין דינו של ר' יוחנן לפי תוס', מדוע יכריע המגו את הכלל של תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, דמה לי אם יש לו מגו או אין לו מגו, סוף סוף הלווה יכול לומר לשליח לאו בעל דברים דידי את ואינני חייב לך רק לבע"ח.

ועוד, מוכרחים להבין שיטת רש"י, שהלא התוס' הקשו קושיא עצומה על רש"י שכאן הוא אומר שכ"ע ס"ל שהכל תלוי אם עשאו שליח, ואילו שם בכתובות

לענין המגביה מציאה לחברו

מבואר בפירוש בגמרא שיימר בר חשו אמר "לשלוחו", ורש"י שם ג"כ מקבל את זה כמוסכם שאפ' מינהו לשליח אינו קונה, וקשה לומר שהסתירה הגלויה הזאת נעלמה מעיני רש"י. ועי' במהרש"א (כתובות שם) שהעיר על תוס' מדוע אין תוס' מתרץ קושיתו על רש"י בדרך שתירץ קושיתו שר' יוחנן בב"מ לכאורה סותר דברי עצמו בכתובות, ותוס' תירץ דכאן בב"מ יש לו מגו משא"כ בכתובות, הלא דוקא זה יכול לשמש גם תירוץ לקושיתו על רש"י, דהיינו שכשיש מגו ועשאו שליח קונה, ובהעדר מגו אינו קונה אפ' עשאו שליח. ומהרש"א משיב שאין סברא לחלק בין עשאו ללא עשאו שליח במקום שיש מגו. וא"כ הסתירה ברש"י במקומה עומדת ומוכרחים לטפל בה.

ולפעד"נ, שיש ליישב שתי התמיהות האלה ע"י הנחה שמדובר כאן בהבדל בין שליח למורשה. דבשליחות יש שני גדרים, הא' הוא סתם שליחות הבנויה על יסוד הכלל שלוחו של אדם כמותו, שהשליח עושה פעולה הלכתית לשם המשלח, והב', הוא מורשה, שהוא כעין המשלח עצמו, ויש לו מעמד בענייני התפיסה, מטעם שמורשה הוא ממש כעצם משלחו, וסתם שליח אינו כעצם המשלח, וכ"כ ברמב"ם (פ"ג מהל' שלוחין ה"א), וכשמורשה תופס מנכסי הלוחה אין הלוחה יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את. (וזה לפי רוב הראשונים, להוציא דעת בעה"מ לב"ק דף ע' ע"א שלפיו אין הבדל בכלל בין מורשה לשליח).

ויש להטעים את זה ע"י דמיון לדיון בסוגיא אחרת לגמרי והוא ענין "שומע כעונה", כמשל ומליצה לנדו"ד (והרחבתי את הדיבור על זה בספרי "הלכות והליכות", פרק ט'). דהנה מה הדין בברכת כהנים אם כהן יכול לצאת י"ח בברכת כהנים עי"ז שישמע את הברכה (דהיינו, יברכך וכו') מפי כהן חברו האם יצא י"ח מטעם שומע כעונה. ובזה נחלקו גדולי האחרונים. הנצי"ב ס"ל שכן יוצא, והבית הלוי חולק עליו מכיון שברכת כהנים צ"ל בקול רם, ודין שומע כעונה הוא רק לגבי אמירה ולא לדבר אחר, וממילא אם הכהן בירך ע"י שומע כעונה הוי כאילו ברך בלחש ואינו יוצא. וכעין זה מובא בשם הצפנת פענח שעל כן אומרים כל הקהל בקול רם בעת קריאת מגילת אסתר את עשרת בני המן, שהדין הוא שזה צ"ל בנשימה אחת, ואת זה אין בכח שומע כעונה לפעול. והסברתי שהמחלוקת היא אם שומע כעונה פירושו תפיסת דברים, שכאילו הוא אמר מה ששמע, וזוהי שיטת הביה"ל והצ"פ, או

הרב נחום לאם

שהיא תפיסת גברא, דהיינו שהוא מזדהה לגמרי עם הגברא, והוא והאיש האחר הם זהות אחת, וזוהי שיטת הנצי"ב ולכן אפשר לצאת י"ח בשמיעת הברכה בכהן חברו.

ונחזור לעניננו, שההבדל בין סתם שליח למורשה הוא כעין שתי השיטות בשומע כעונה, הבעיה היא אם השליח רק מייצג את המשלח לכמה פעולות מסוימות אשר לגביהן אומרים שלוחו של אדם כמותו, או אם הוא מזדהה עם המשלח כך שלפי ההלכה הוא מתלבש באישיות המשלח ועומד במקומו.

ולפי זה, נזכה ליישב שתי התמיהות שהעלינו. שיטת תוס' היא שר' יוחנן יסבור שאע"פ שכרגיל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, כשיש מגו כן קנה מטעם שמגו יוצר מצב של מורשה, שיש למגו אותו כח שיש לכתיבת הרשאה וקנין (ועי' הרמב"ם שהבאנו לעיל, שכך היא דרך מינוי מורשה, ועי' כ"מ שם), ולמורשה אין הלוח יכול לומר לאו בע"ד דידי את שהרי המורשה הוא כעצם המשלח, אבל בהעדר מגו הוא סתם שליח שאין לו מעמד לגבי תפיסת רכושו של הלוח. ובמציאה, כשאומר "זכה" הוי יותר ממינוי סתם שליח, אלא כמורשה, ולפיכך המגביה מציאה לחבירו קנה (כשאמר "זכה"). ור' נחמן ור' חסדא יאמרו שע"י "זכה" אמנם עשאו שליח, אבל לא מורשה, והוא כשליח סתם ולא כמורשה, שהמגביה אינו מזדהה עם הרוכב, ומגו לא מעלה ולא מוריד. וזה מה שהביא בתד"ה תופס מסוגיא דכתובות דאפ' מינהו שליח אינו יכול לתפוס במקום שחב לאחרים.

ומזה נוכל גם להבין שיטת רש"י ולהצילו מסתירה בולטת לעין, וזה על סמך של המהרש"א שהבאנו, שרש"י אמנם מחלק בצדק בין עשאו ללא עשאו שליח דוקא במציאה שיש לו מגו, והסברא היא שמגו בלבד חלש מדי ליצור מצב של מורשה, ופשוט שלגבי פריעת חוב יכול הלוח לומר לו לאו בע"ד דידי את, אבל כשמינהו שליח בפירוש וגם יש לו מגו (וכמ"ש למעלה שמגו עומד במקום קנין וכתובה הרשאה), יש להשליח דין מורשה שהוא עומד במקום המשלח, ולפיכך כשאמר הרוכב אל ההולך "זכה" לר' יוחנן קנה, שיש לההולך מגו, ו"זכה" לר' יוחנן הוי לשון של מינוי לשליח. אבל בסוגיא בכתובות, אם כי היה שם מינוי שליח אבל בהעדר מגו אין בכח המינוי להופכו מסתם שליח למורשה, וודאי שאין מגו שם שאין לשליח שום קשר אישי עם ההלואה או הספינה, וא"כ הלוח יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את.

Error! Number cannot be represented in specified format. כתונת

יוסף